2.2. LEGAL ASPECTS OF THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

IMPLEMENTAREA ACORDULUI DE ASOCIERE REPUBLICA MOLDOVA – UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN DOMENIUL CERCETĂRII

CZU: [327(478):061.1 EU]:001.891 **DOI: 10.5281/zenodo.6992142**

Svetlana SLUSARENCO[1],
Moldova State University
Veronica POZNEACOVA[2],
Moldova State University

ABSTRACT. *In 2014, it was signed the Association Agreement between the Republic of Moldova and the EU. It provided the set of the complex measures that should be implemented in the Higher Education field. These measures refer to the standards of education's evaluation, accreditation of educational programs, reform of the vocational and university education system, implementation of the lifelong learning concept, and implementation of international projects in education. Implementing the Association Agreement between the Republic of Moldova and the EU in education determined the adoption of several primary and secondary normative acts. We examined the National Action Plans for implementing the Association Agreement Moldova – EU in 2014-2016, 2017-2019, establishing the evolutions of the reforms in education. In this study, we aimed to determine the Association Agreement's provisions in high education, to analyze the positive obligations assumed by the Republic of Moldova, and to examine the normative provisions by which our state realized these obligations.*

Key-words: *EU, education system, the Association Agreement, university, reform, normative provisions.*

Introducere. Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană (în continuare AA-UE) reprezintă un tratat dintre UE, pe de o parte, și o țară nemembră a UE, pe de altă parte. AA se încheie cu scopul de a stabili un cadru larg de cooperare între ambele părți. De obicei, domeniile incluse în AA se referă la relațiile politice, comerciale, sociale, culturale și de securitate. Încheierea Acordului de Asociere de către UE are la baza art. 217 al Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene (în continuare, TFUE), care prevede în mod expres: "Uniunea poate încheia cu una sau mai multe terțe țări sau organizații internaționale acorduri ce stabilesc o asociere, implicând drepturi și obligații reciproce, acțiuni comune și proceduri speciale". (TFUE, 2012) Acordurile de asociere uneori pot fi prezentate ca Acorduri Europene, acest tip de acord este cel mai complet dintre toate actele internaționale bilaterale încheiate de Comunitatea Europeană cu state terțe. (Bărbulescu I., 2001) (Dandara L., 2019) AA RM-UE a fost semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles, fiind ratificat de către Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014 și de către Parlamentul European la 13 noiembrie 2014. Acordul de Asociere a intrat în vigoare la 1 iulie 2016. Acordul de Asociere reprezintă un program de aprofundare a relațiilor bilaterale dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, precum și un traseu de parcurs pentru continuarea procesului de reformare atât politică, economică internă, cât și de drept. (Dandara L., 2019)

[1] **Svetlana SLUSARENCO**, dr., conf. univ., Faculty of Law, Moldova State University, Republic of Moldova
[2] **Veronica POZNEACOVA**, 4rd year student, Faculty of Law, Moldova State University, Republic of Moldova, veronicapozneacova@gmail.com, +37367648753, https://orcid.org/0000-0003-0762-5049

2. Revizuirea literaturii. În acest studiu am analizat prevederile Acordul de Asociere între Republica Moldova și UE. Am examinat critic cadrul normativ existent, adoptat cu scopul implementării practice a AA (AA, 2014), în special Planul naţional de acţiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană pentru anii 2014-2016 (în continuare Planul pentru implementare AA 2014-2016), Planul naţional de acţiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2017–2019 (în continuare Planul pentru implementare AA 2017–2019). Am analizat principalele Hotărâri ale Guvernului, regulamente și ordine adoptate de către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în domeniul activităților de cercetare, de dezvoltare tehnologică și demonstrative, adoptate pentru implementarea AA și reformarea structurii domeniului cercetării conform standardelor europene.

3. Metodologie. În cercetarea respectivă, am recurs la metodele fundamentale de investigație juridică, printre care metoda logică, care se bazează în linii generale pe interpretarea logică a prevederilor Acordului de Asociere între Republica Moldova şi Uniunea Europeană în domeniul activităților de cercetare, de dezvoltare tehnologică și demonstrative. Am utilizat metoda comparativă în examinarea implementării AA în perioada 2014-2016 și 2017-2019. Am apelat la metoda analitică a cercetării, cu ajutorul căreia am studiat reglementări primare și secundare, adoptate pentru realizarea prevederilor AA.

4. Rezultate și discuții. Domeniul cercetării este un domeniu, care urma să fie reformat în conformitate cu prevederile AA RM-EU, fiind inclus în capitolul XXIV, care reglementează cooperarea în domeniul activităților de cercetare, de dezvoltare tehnologică și demonstrative (AA RM-EU, 2014) în art. 127-129. Mecanismul național de implementare a AA a fost stipulat în Planul naţional de acţiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană pentru anii 2014-2016 (în continuare Planul pentru implementare AA 2014-2016), Planului naţional de acţiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova–Uniunea Europeană în perioada 2017–2019 (în continuare Planul pentru implementare AA 2017–2019).

În conformitate cu prevederile art. 127 „*Părțile promovează cooperarea în toate domeniile activităților de cercetare științifică civilă, de dezvoltare tehnologică și demonstrative (CDT), în baza interesului reciproc și cu condiția ca drepturile de proprietate intelectuală să fie protejate în mod adecvat și eficace*”.(AA RM-EU, 2014) Cu scopul realizării acestei reglementări statul urma să organizeze activitățile de informare a instituțiilor din sectorul cercetare şi dezvoltare privind importanța reglementării protecției drepturilor de proprietate intelectuală în cadrul proiectelor comune de cercetare. (Planul AA 2014-2016)

Art. 128 reglementează aspectele specifice a colaborării Republicii Moldova cu EU în domeniul activităților de cercetare, de dezvoltare tehnologică și demonstrative, care se axează pe următoare sfere:

(a) Dialogul politic și schimbul de informații științifice și tehnologice.(AA RM-EU, 2014) Ca prioritate în realizarea acestei reglementări au fost stipulată facilitarea integrării Republicii Moldova în Spaţiul european de cercetare (SEC), realizarea de progrese în implementarea Strategiei de cercetare-dezvoltare până în 2020, a Planului de acţiune și Strategiei inovaţionale pentru perioada 2013-2020 („Inovaţii pentru competitivitate”), precum și a recomandărilor formulate în urma evaluării *inter pares* efectuate prin mecanismul de sprijin al politicilor din cadrul Programului Orizont 2020, adoptarea de noi modificări ale legislaţiei în domeniul cercetării, pe baza recentei evaluări a sistemului de cercetare din Republica Moldova, efectuate prin intermediul mecanismului de sprijin al politicilor și în concordanţă cu noul Cod al educaţiei, crearea de noi structuri care să îndeplinească rolul de coordonare a cercetării și inovării la nivel guvernamental, intensificarea participării Republicii Moldova la Programul Orizont 2020. (Planul AA 2017-2019)

În acest context, statul a implementat următoarele măsuri: informarea periodică a instituţiilor europene, precum şi a statelor-membre ale UE despre ultimele evoluţii în sfera cercetare-dezvoltare din Republica Moldova, în vederea identificării noilor posibilităţi de consolidare/aprofundare a

cooperării în domeniul cercetării, dezvoltării tehnologice și activităților demonstrative (Planul AA 2014-2016), aprobarea Foii Naţionale de Parcurs pentru integrarea în Spaţiul European de Cercetare (ERA), adoptarea hotărîrii de Guvern pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 920 din 7 noiembrie 2014 „Cu privire la aprobarea Strategiei de cercetare-dezvoltare a Republicii Moldova până în 2020” conform recomandărilor experţilor europeni prezentate în cadrul exerciţiului de evaluare PSF în H2020, adoptarea proiectului de lege privind modificarea Codului cu privire la ştiinţă şi inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15 iulie 2004 în conformitate cu recomandările experţilor europeni și racordarea cu Codul educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17 iulie 2014, crearea noilor structuri abilitate cu coordonarea și administrarea domeniului ştiinţei la nivel de Guvern, informarea periodică a instituţiilor europene, precum și a statelor-membre ale UE despre ultimele evoluţii în sfera de cercetare-dezvoltare din Republica Moldova, prin participarea activă a reprezentanţilor oficiali şi experţilor naţionali în comitetele strategice, grupurile de lucru instituite la nivel paneuropean. (Planul AA 2017-2019)

În cadrul transpunerii în legislația națională a prevederilor AA RM-UE și realizării angajamentelor asumate, au fost adoptate următoarele acte normative: Strategie de cercetare-dezvoltare a Republicii Moldova pînă în 2020 (Strategie 2014), Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023 și a Planul de acțiuni privind implementarea acestuia (Programul, 2019), Foaia Națională de Parcurs pentru integrarea Republicii Moldova în Spațiul european de cercetare pe anii 2019-2021 (Hotărâre Guvernului nr. 1081, 2018) În plus, au fost introduse modificări în Codul cu privire la ştiinţă şi inovare (2004) și Codul educației (2014) în conformitate cu recomandările experţilor europeni.

În cadrul reformării domeniului cercetării a fost creată Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare, care are ca misiune asigurarea excelenței și performanței în vederea realizării priorităților naționale în domeniile cercetării, inovării și dezvoltării. Atribuțiile agenției sunt centrate pe: implementarea politicii statului conform planurilor de acțiuni aprobate de Guvern în vederea realizării Programului naţional în domeniile cercetării, inovării și dezvoltării, precum și a strategiilor sectoriale; administrarea bugetului aprobat pentru finanțarea proiectelor, potrivit cadrului normativ; gestionarea fondurilor naționale în domeniul dezvoltării și fonduri din programe bilaterale şi multilaterale lansate în cadrul acordurilor de cooperare cu organizaţii şi fundaţii internaţionale, conform actelor normative ale Guvernului; organizarea şi desfăşurarea concursurilor de proiecte; selectarea pentru finanțare a proiectelor prezentate la concurs, în urma evaluării efectuate de cercetători locali şi/sau străini, potrivit metodologiei de finanțare a proiectelor aprobate de Guvern; organizează şi asigurarea contractării proiectelor declarate câștigătoare; monitorizarea implementării proiectelor; creare, menținere și acordare accesului la baze de date în domeniile cercetării, inovării și dezvoltării, inclusiv baze de date naționale ale cercetătorilor naționali și internaționali care participă la evaluarea proiectelor, baze de date naționale cu toate componentele materiale ale infrastructurii publice din domeniile cercetării, inovării și dezvoltării și echipamentul specializat aferent; promovarea intereselor statului asupra obiectelor proprietăţii intelectuale rezultate în cadrul proiectelor selectate pentru finanțare; organizarea de expoziții, seminare, workshopuri și mese rotunde în scopul promovării realizărilor din sfera cercetării, inovării și dezvoltării; oferirea asistenței comunității științifice, promovarea cooperării în domeniile cercetării, inovării și dezvoltării la nivel național și internațional și desfășoară activități aferente acestora. (Hotărâre 196, 2018)

(b) Facilitarea accesului corespunzător la programele respective ale părților. (AA RM-EU, 2014) Ca prioritate în realizarea acestui angajament au fost stipulată intensificarea participării Republicii Moldova la Programul Orizont 2020 (Planul AA 2017-2019). Statul urma să implementeze următoarele măsuri: consolidarea Comitetului Naţional „Orizont 2020” în vederea coordonării activităţilor autorităţilor publice centrale/membre ale Comitetului în procesul de integrare în Spaţiul de Cercetare European (ERA), implementarea prevederilor Acordului de Asociere a Republicii Moldova la Programul dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană cu

privire la participarea Republicii Moldova în cadrul programului-cadru al Uniunii Europene pentru cercetare şi dezvoltare (2014-2020) „Orizont 2020", instituirea Comitetului comun de cercetare şi inovare Republica Moldova – UE „Orizont 2020" pentru asigurarea revizuirii şi evaluării implementării Acordului de Asociere a Republicii Moldova la Programul dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană cu privire la participarea Republicii Moldova în cadrul programului-cadru al Uniunii Europene pentru cercetare şi dezvoltare (2014-2020) „Orizont 2020", implementarea Planului de acţiuni privind participarea Republicii Moldova la Programul „Orizont 2020" pentru stimularea implicării entităţilor naţionale. (Planul AA 2014-2016)

În anii 2014-2020 a fost cu succes implementat programul Orizont 2020**,** cel mai amplu program de Cercetare şi Inovare derulat vreodată de Uniunea Europeană. Programul a oferit o finanţare de 80 de miliarde de euro pe durata a 7 ani (2014-2020), pe lângă investiţiile private pe care această finanţare le-a atras, fiind efectuate mai multe inovaţii capitale, descoperiri şi premiere mondiale, aducând ideile măreţe din laboratoare pe piaţă. Orizont 2020 este instrumental financiar de implementare a iniţiativei emblematice Europa 2020 „O Uniune a Inovării", ce vizează asigurarea competitivităţii globale în Europa. Îmbinând cercetarea şi inovarea, Orizont 2020 a contribuit la stimularea creşterii economice şi crearea de locuri de muncă, punând accentul pe excelenţa ştiinţifică, pe poziţia de lider în sectorul industrial şi pe provocări societale, cu scopul de a asigura capacitatea Europei de a produce ştiinţă de clasă mondială, de a elimina barierele din calea inovării şi de a facilita colaborarea sectoarelor public şi privat pentru furnizarea de soluţii inovative. Începând cu anul 2014, Republica Moldova a devenit ţară asociată la program, beneficiind de aceleaşi drepturi de participare ca şi ţările din Uniunea Europeană. (Programul Orizont 2020)

Implementarea programului Orizont 2020 deschide oportunități pentru Moldova în colaborarea cu comunitatea științifică din statele Europene pentru dezvoltarea cercetării și inovării. Prin colaborarea în domeniul cercetării și inovării, Orizont 2020 ajută la atingerea acestui scop punând accent pe dezvoltarea științei la un înalt nivel, poziția de lider în sectorul industrial și abordarea provocărilor societale. Conform Acordului, dezvoltarea cercetării și inovația este susținută la nivel instituțional printr-un mecanism de sprijin axat pe gestionarea cercetării și inovație. Activitatea Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare este axată pe promovare oportunitățile Orizont 2020 și creșterea participării comunității științifice la Programul Orizont 2020. (HORIZON 2020)

În perioada de 5 ani, 880 de cercetători au participat la programul Orizont 2020, au fost semnate 44 de granturi și au fost acordate 5.908, 23 mln EUR. Instituțiile moldovenești sunt mai active în *Acțiuni de coordonare și sprijin* (43,41%), *Acțiuni de Cercetare și Inovare efectuate de către grupul de experți în știință* (RISE) (24,2%) *Activități de cercetare și inovare* (19,7%). Susținerea UE a fost acordată organizațiilor de cercetare (38,6%), instituțiilor de învățământ (23,9), sectorului privat de profit (12,1%) și sectorul public (3%). (HORIZON 2020)

În cadrul programului a fost efectuată Evaluarea *inter pares* a sistemului de Cercetare și inovare al Republicii Moldova, în care sunt prezentate recomandări de ce urmează să fie implementate de către Republica Moldova în domeniul cercetării: încorporarea politica de cercetare și inovare (C&I) în strategia generală de politică economică a țării, îmbunătățirea guvernanței sistemului național de cercetare și inovare, prin consolidarea responsabilității politice pentru cercetare și inovare cu o responsabilitate ministerială dedicată, crearea agenției independente, transparente și responsabile pentru implementarea activităților de cercetare și inovare, asigurarea capacității publice de cercetare și inovare a Republicii Moldova, revizuirea condițiilor-cadru pentru inovare, prin punerea în aplicare a unui set coerent de măsuri de politici publice. (Evaluare, 2018)

(c) Creșterea capacității de cercetare și participarea entităților de cercetare ale Republicii Moldova la programele-cadru de cercetare ale UE. (AA RM-EU, 2014) Ca prioritate a fost stipulată sporirea participării Republicii Moldova la Programul „Orizont 2020" (Planul AA 2014-2016) prin asigurarea funcţionalităţii platformei instituţionale pentru valorificarea statutului de ţara asociată la

Programul „Orizont 2020” prin intermediul instrumentelor existente, şi anume: a) susţinerea reţelei punctelor naţionale, regionale şi locale de contact; b) asigurarea participării reprezentanţilor oficiali ai comunităţii ştiinţifice şi a experţilor naţionali la comitetele de Program „Orizont 2020”; c) susţinerea activităţii Oficiului Republicii Moldova pentru Ştiinţă şi Tehnologie pe lângă Uniunea Europeană (MOST); d) implementarea şi popularizarea Programului EURAXESS şi extinderea serviciilor sale în regiunile ţării; e) implementarea principiilor Cartei europene a cercetătorilor şi Codului de conduită pentru recrutarea cercetătorilor în instituţiile din domeniul cercetare-dezvoltare; organizarea evenimentelor de informare, instruire şi promovare a Programului-cadru al Uniunii Europene cercetare şi dezvoltare „Orizont 2020” (Planul AA 2014-2016).

În cadrul realizării angajamentelor asumate, a fost adoptat Regulamentul cu privire la activitatea entităților naționale în Programul cadru de Cercetare și Inovare al Uniunii Europene ”Orizont 2020” (Regulament entități naționale), care stabilește principiile generale de activitate ale Punctelor Naționale de Contact, Reprezentanților oficiali, Experților naționali în Comitetele de Program și a Coordonatorului Rețelei Punctelor Naționale de Contact din Programul cadru de Cercetare și Inovare al Uniunii Europene Orizont 2020, desfășurate în beneficiul Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare. Au fost introduse mai multe entități, care fac parte din platformă instituțională de cercetare, și anume: *Punct Național de Contact* (în continuare - NCP) – unitate structurală din Agenție, ocupată de o persoană fizică, în bază de concurs cu semnarea unui Contract pentru prestarea serviciilor de cercetare-dezvoltare, sarcina căreia este furnizarea de servicii de asistență tematică comunității științifice privind participarea și promovarea acesteia în Programul Cadru pentru Cercetare și Inovare al Uniunii Europene – Orizont 2020, precum și comunicarea cu serviciile Comisiei Europene; *Rețeaua Punctelor Naționale de Contact* (în continuare - Rețeaua NCP) – principala structură specializată din Agenție, creată pentru coordonarea activităților NCP-lor, menținerea conexiunii dintre Comisia Europeană și NCP, inclusiv prin baze de date de acces, și oferirea operativă a informațiilor practice și asistenței oricărui subiect național interesat, cu privire la aspectele legate de participare la Programul Orizont 2020; *Reprezentant oficial (delegat) și Expert național în Comitete de Program* – persoană fizică desemnată în bază de concurs și contractată de Agenție pentru prestarea serviciilor de asistență și promovare a Programului Orizont 2020 cu privire la toate sectoarele și temele Programului. (Regulament entități naționale)

Unul dintre punctele cheie în implementarea AA RM-UE în domeniul cercetării este susţinerea activităţii Oficiului Republicii Moldova pentru Ştiinţă şi Tehnologie pe lângă Uniunea Europeană. MOST a fost creat în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.790 din 22 octombrie 2012 „Cu privire la instituirea Oficiului Republicii Moldova pentru Ştiinţă şi Tehnologie pe lângă Uniunea Europeană” în vederea asigurării implementării plenare a statutului Republicii Moldova în calitate de ţară asociată la PC7 (Memorandumului de Înţelegere între Uniunea Europeană şi Republica Moldova privind asocierea Republicii Moldova la Programul Cadru 7 al Comunităţii Europene pentru cercetare, dezvoltare tehnologică şi activităţi demonstrative (2007-2013). MOST îşi propune să acţioneze în calitate de interfaţă între comunitatea ştiinţifico-inovaţională din Republica Moldova actorii Spaţiului European de Cercetare prin promovarea participării cercetătorilor, organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării, întreprinderilor mici şi mijlocii şi organizaţiilor din sectorul asociativ la programele de cercetare-inovare ale Uniunii Europene; creşterea vizibilităţii potenţialului ştiinţific şi tehnologic din Republica Moldova în spaţiul european de cercetare, inclusiv în relaţiile cu instituţiile europene; informarea permanentă, prin intermediul reţelei Punctelor Naţionale de Contact, a actorilor naţionali relevanţi, dar şi a factorilor decidenţi din Republica Moldova, privind oportunităţile de participare în cadrul programelor de cercetare - inovare ale Uniunii Europene, precum şi ultimele evoluţii înregistrate în politica UE privind spaţiul european de cercetare. (MOST) În acest context, remarcăm faptul că susținerea MOST este efectuată în special de către Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare

în special prin implementarea politicii naționale de cercetare, inovare și dezvoltare și coordonarea activității Agenției cu MOST.

Extinderea serviciilor Programului EURAXESS în toate regiunile țării s-a manifestat prin fondarea unei rețele cu centre științifice și oficii teritoriale. Centrele EURAXESS au fost amplasate în dependența de zone geografice, după cum urmează: a) Nord Centrul de servicii EURAXESS în Universitatea de Stat Alecu Russo Bălți; b) Centru Centrul de servicii EURAXESS în Academia de Științe a Moldovei; c) Sud Centrul de servicii EURAXESS în Universitatea de Stat din Comrat. (Welcome to EURAXESS in Moldova) În plus, a fost creată o rețea din 25 de puncte de contact locale amplasate în universități și centre de cercetare în toate regiunile țării.

(d) Promovarea proiectelor comune de cercetare în toate domeniile CDT (AA RM-UE 2014) prin diseminarea oportunităţilor de participare la apelurile de concurs pentru proiecte de cercetare prin intermediul paginii web: www.asm.md, www.cpi.asm.md, www.international.asm.md, www.h2020.md şi altor surse de informare (zile de informare, seminare practice, consultaţii, materiale de promovare etc.) (Planul AA 2014-2016), participarea comunităţii ştiinţifice în proiectele bilaterale şi paneuropene, inclusiv din cadrul Iniţiativei Comune de Program, COFUND, ERANETS, INCONET, JRC etc. (Planul AA 2017-2019)

Proiectul COFUND oferă finanțare pentru programele regionale, naționale și internaționale axate pe formarea profesională și dezvoltarea carierei prin mecanisme de cofinanțare. Proiectul dezvoltă cele mai bune practici ale MSCA, promovând standarde înalte și condiții excelente de muncă. COFUND promovează învățământul durabil, mobilități internaționale, abordarea interdisciplinară și intersectorială. În cadrul proiectului pot participa persoane juridice dintr-un stat membru al UE sau într-o țară asociată Horizon Europe. COFUND colaborează cu următoarele organizații: structuri de stat, autoritățile regionale, agenții de finanțare, universități, organizații de cercetare, întreprinderi. Proiectul COFUND finanțează programe de doctorat, oferind doctoranzilor posibilitate să-și dezvolte și să-și extindă abilitățile și competențele și programe postdoctorale ca cursuri individuale de cercetare avansată, oferind burse de carieră pentru cercetătorii.(COFUND)

Un alt program finanțat de UE este programul ERA-NET destinat sprijinirii parteneriatelor public-public, a inițiativelor comune de programe între statele membre, în pregătirea acestor programe, crearea rețelelor, dezvoltarea, implementarea și coordonarea activităților comune, precum și completarea de către sindicate a unei licitații internaționale de propuneri. Astfel, ERA-NET se concentrează pe trecerea de la finanțarea rețelelor la finanțarea suplimentară a cererilor comune individuale în domeniul cercetării și inovării transnaționale de o importanța majoră europeană și relevanță pentru Orizont 2020. Aceasta vizează creșterea semnificativă a ponderii fondurilor pe care statele membre le alocă pentru domeniile cercetării și inovării axate pe soluționarea problemelor complexe. Participarea la ERA-NET permite unei țări/ regiuni să își conecteze programul de cercetare cu programele altor state și să participe la activități comune, în special prin finanțarea proiectelor de cercetare transnațională. Punerea în aplicare a programelor transnaționale de cercetare bazate pe un proces internațional de evaluare inter pares ar trebui să contribuie la îmbunătățirea calității cercetării, la creșterea nivelului de finanțare pentru atingerea obiectivelor pe care niciun stat membru nu le poate implementa singur.(ERA-NETs)

Remarcăm că promovarea proiectelor implementate de către UE în domeniul cercetării se axează în special pe antrenarea cercetătorilor din diferite state, în general, și din Republica Moldova, în particular, în proiecte de cercetare finanțate în cadrul proiectelor UE, care urmărește ca scop dezvoltarea multilaterală a științei și inovației.

(e) Desfășurarea unor activități de formare și a unor programe de mobilitate pentru oameni de știință, cercetători și pentru alte categorii de personal din domeniul cercetării implicat în activități CDT din cele două părți (AA RM-UE 2014) prin instruirea entităţilor naţionale privind oportunităţile oferite de programele Orizont 2020, TAIEX, Cooperarea europeană în domeniul

ştiinţei şi tehnologiei (COST) etc., prin organizarea zilelor de informare şi a seminarelor practice de elaborare a proiectelor la programele menţionate, precum şi plasarea pe paginile web a informaţiei corespunzătoare (Planul AA 2014-2016).

Referindu-ne la implementarea programei TAIEX, aceasta reprezintă un instrument de asistență tehnică și schimb de informații al Comisiei Europene. TAIEX oferă sprijinul administrațiilor publice în ceea ce privește apropierea, aplicarea și asigurarea respectării legislației UE, precum și facilitarea schimbului de bune practici ale UE. În mare parte programul este orientat spre oferirea expertizei individuale adecvate pentru a rezolva problemele existențe prin: organizarea de seminare în cadrul cărora experți din statele membre ale UE prezintă funcționarilor statali domenii specifice ale legislației UE; organizarea misiunilor de experți din statele membre ale UE, care oferă administrației consiliere detaliată cu privire la transferul, punerea în aplicare sau asigurarea respectării legislației UE; organizarea vizitelor de studiu în care participă un grup din trei practicieni din administrația statului, care vizitează un stat membru al UE. (What is TAIEX?)

(f) Facilitarea, în cadrul legislației aplicabile, a liberei circulații a lucrătorilor din domeniul cercetării care participă la activitățile reglementate de Acordul RM-UE, precum și facilitarea circulației transfrontaliere a mărfurilor destinate acestor activități. (AA RM-UE 2014) Ca prioritate a fost stipulată sporirea participării Republicii Moldova în acţiunile Programului „Marie Sklodowska-Curie” prin menţinerea platformei naţionale EURAXESS şi promovarea sistemului de cercetare-inovare din Republica Moldova în calitate de mediu de activitate pentru cercetătorii străini, implementarea principiilor Cartei europene a cercetătorilor şi Codului de conduită pentru recrutarea cercetătorilor pentru obţinerea recunoaşterii excelenţei în cercetare a instituţiilor din domeniul cercetării-dezvoltării din Republica Moldova la nivel european, promovarea oportunităţilor oferite de Programul „Marie Skladowska Curie”, de Consiliul European de Cercetare (ERC), implicarea diasporei ştiinţifice a Republicii Moldova în proiectele de cercetare-dezvoltare din ţara de origine prin susţinerea mobilităţii circulare (Planul AA 2014-2016), implementarea şi popularizarea Programului EURAXESS şi extinderea serviciilor sale în regiunile ţării, implementarea principiilor Cartei europene a cercetătorilor şi Codului de conduită pentru recrutarea cercetătorilor pentru obţinerea recunoaşterii excelenţei în cercetare a instituţiilor din domeniul cercetării-dezvoltării din Republica Moldova la nivel european, promovarea oportunităţilor oferite de Programul „Marie Skladowska Curie” și de Consiliul European de Cercetare (ERC), implicarea diasporei ştiinţifice a Republicii Moldova în proiectele și activităţile de cercetare-dezvoltare din ţara de origine prin susţinerea mobilităţii circulare. (Planul AA 2017-2019)

(g) Alte forme de cooperare în materie de CDT (inclusiv prin abordări și inițiative regionale), în baza acordului comun al părților (AA RM-UE 2014) prin promovarea participării comunităţii ştiinţifice din Republica Moldova la Programul Transnaţional al UE „Dunărea 2014-2020”; promovarea participării comunităţii ştiinţifice din Republica Moldova la programele bilaterale şi multilaterale de cooperare cu instituţiile similare din România, Ucraina, Rusia, Germania, Italia, Franţa, Belarus, Estonia etc. (Planul AA 2014-2016)

În conformitate cu prevederile pct. 129 din AA RM-UE 2014 “*În desfășurarea activităților de cooperare în materie de CDT, ar trebui căutate sinergii cu activitățile finanțate de către Centrul pentru Știință și Tehnologie (STCU) și cu alte activități desfășurate în cadrul cooperării financiare între UE și Republica Moldova”*. (AA RM-UE 2014) Guvernul a determinat ca prioritate în realizarea acestui angajament integrarea Agendei politicii privind ştiinţa deschisă (Planul AA 2017-2019). Ca măsuri pentru realizarea acestui angajament au fost stipulate: organizarea concursurilor comune de granturi în baza Acordului de colaborare dintre Academia de Ştiinţe a Moldovei şi Centrul Ştiinţifico-Tehnologic din Ucraina (Planul AA 2014-2016); organizarea concursurilor comune de granturi în baza Acordului de colaborare dintre Academia de Ştiinţe a Moldovei şi Centrul Ştiinţifico-Tehnologic din Ucraina, Proiectul hotărârii de Guvern pentru aprobarea

Strategiei Naţionale privind Ştiinţa Deschisă şi a planului de acţiuni aferent, Foaia de Parcurs privind Specializarea Inteligentă în Republica Moldova. (Planul AA 2017-2019)

Concluzii

În conformitate cu prevederile Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană, statul nostru urma să implementeze mai multe măsuri pentru reformarea domeniului cercetării, inovației și tehnologiilor cu scopul racordării științei la nivelul UE. Republica Moldova a implementat mai multe măsuri legislative și administrative îndreptate spre transpunerea în practică a prevederilor AA RM-UE. În plus, Uniunea Europeană a implementat mai multe proiecte internaționale, în cadrul cărora au fost finanțate proiecte de cercetare din diferite domenii-cheie pentru UE, în general, și Republica Moldova, în particular. Cu ajutorul UE, mai mulți cercetători din Republica Moldova au primit realiza proiecte de cercetare finanțate de către UE. Pornind de la cele expuse mai sus, putem concluziona că Republica Moldova a implementat cu succes prevederile AA RM-UE în domeniul cercetării și inovării.

Bibliografie:

1. Acord de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte L 260/4 Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 30.8.2014. Online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(01)&from=RO
2. Bărbulescu I. De la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană, București, Editura Arc, 2001, p. 75.
3. Cod Nr. 152 din 17-07-2014 Codul Educaţiei al Republicii Moldova Publicat : 24-10-2014 în Monitorul Oficial Nr. 319-324 art. 634 *Modificat LP46 din 10.03.22, MO80-87/25.03.22 art.130; în vigoare 25.04.22* Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130514&lang=ro#
4. Cod Nr. 259 din 15-07-2004 Codul cu Privire la Ştiinţă şi Inovare al Republicii Moldova***** Publicat : 30-07-2004 în Monitorul Oficial Nr. 125-129 art. 663 *Modificat LP271 din 23.11.18, MO441-447/30.11.18 art.717; în vigoare 01.12.18* Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?-doc_id=110232&lang=ro#
5. COFUND Marie Skłodowska-Curie Actions Developing talents, advancing research Online: https://marie-sklodowska-curie-actions.ec.europa.eu/actions/cofund
6. DANDARA, Liliana. Acordul de asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană în şirul tratatelor şi acordurilor europene. In: *Perspectivele şi Problemele Integrării în Spaţiul European al Cercetării şi Educaţiei*. Vol.6, Partea 1, 6 iunie 2019, Cahul. Cahul, Republica Moldova: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu‖ din Cahul, 2019, pp. 94-99. https://ibn.idsi.md/sites/default/-files/imag_file/94-99_8.pdf
7. ERA-NETs Online: https://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/cross-cutting-issues/era-net_en.htm
8. HORIZON 2020 Success Stories of Moldova Online: https://ancd.gov.md/sites/default/files/-document/attachments/Istorii%20de%20succes%20in%20programul%20EU%20H2020%20(2014-2018)%20(1).pdf
9. Hotărâre Nr. 1081 din 08-11-2018 cu privire la aprobarea Foii naționale de parcurs pentru integrarea Republicii Moldova în Spațiul european de cercetare pe anii 2019-2021 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia Publicat : 11-01-2019 în Monitorul Oficial Nr. 6-12 art. 02 Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111352&lang=ro
10. Hotărâre Nr. 196 din 28-02-2018 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare Publicat: 02-03-2018 în Monitorul Oficial Nr. 68-76 art. 227 *Modificat HG559 din 19.11.19, MO352-359/29.11.19 art.864; în vigoare 29.12.19* Online: https://www.-legis.md/cautare/getResults?doc_id=119172&lang=ro#
11. Hotărâre Nr. 381 din 01-08-2019 cu privire la aprobarea Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia Publicat : 16-08-2019 în Monitorul Oficial Nr. 256-259 art. 506 *Modificat HG832 din 18.11.20,MO304-312/20.11.20 art.978; în vigoare 20.11.20* Online: https://www.-legis.md/cautare/getResults?doc_id=124073&lang=ro#

12. Hotărîre de Guvern Nr. 920 din 07.11.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de cercetare-dezvoltare a Republicii Moldova pînă în 2020 Publicat : 26.12.2014 în Monitorul Oficial Nr. 386-396 art Nr : 1099 Online: https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/strategie.rom_.pdf
13. MOST Online: https://www.h2020.md/ro/most-ro
14. Planul naţional de acţiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană pentru anii 2014-2016
15. Planului naţional de acţiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2017–2019
16. Programul Orizont 2020, 2016 Online: https://odimm.md/ro/femeiinafaceri/171-programul-orizont-2020.html
17. Regulament cu privire la activitatea entităților naționale în Programul cadru de Cercetare și Inovare al Uniunii Europene ”Orizont 2020” Online: https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Regulament%20NCP_RO_EN.pdf
18. Román ARJONA, Stéphane VANKALCK, Diana SENCZYSZYN, *Peer Review: Evaluare inter pares a sistemului de Cercetare și inovare al Republicii Moldova* 2018 ISBN 978-92-79-87970-8 Online: https://ec.europa.eu/research-and-innovation/sites/default/files/rio/report/PR%2520Moldova_Executive%2520Summary%2520MD.pdf
19. Welcome to EURAXESS in Moldova Online: https://www.euraxess-eu.md/
20. What is TAIEX? Online: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/funding-and-technical-assistance/taiex_en
21. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (Versiune Consolidată) Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 326/49 din 26.10.2012 Online: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF